

NATUUR- EN BOSONTWIKKELING IN HET STREEKPLAN DRENTHE

Natuur- en bosontwikkeling komen steeds meer in de belangstelling. Ook in het recente streekplan voor de provincie Drenthe krijgt ontwikkeling van bos en natuur veel aandacht. In onderstaand artikel wordt op dit onderdeel van het genoemde streekplan ingegaan.

Augustus 1988 is het streekplan Drenthe in voorontwerp verschenen. De periode van inspraak en bestuurlijk overleg is reeds enige tijd achter de rug. Volgens het tijdpad zullen provinciale staten van Drenthe juni 1990 dit plan vaststellen.

Het streekplan Drenthe is, in tegenstelling tot de eerdere streekplannen die voor delen van Drenthe zijn opgesteld, meer ontwikkelingsgericht. Dit blijkt met name uit een van de plankaarten, namelijk de ontwikkelingskaart, alsmede uit het programma van uitvoering. Natuur- en bosontwikkeling komen daarbij ruimschoots aan de orde.

Ruimtelijke ordening meer ontwikkelingsgericht

Binnen de ruimtelijke ordening krijgt het ontwikkelingsdenken, naast de meer traditionele rol van de ruimtelijke ordening als toetsingskader, steeds meer aandacht. De 4e nota Ruimtelijke ordening, alsmede de nota Ruimtelijke perspectieven als voorloper daarvan, hebben de aandacht voor het stimuleren van ruimtelijke ontwikkelingen vergroot. Het bevorderen van mogelijkheden binnen kansrijke gebieden en het behouden en ontwikkelen van kwaliteiten op plaatsen waar daarvoor de beste aangrijpingspunten bestaan, zijn trefwoorden die in dat verband vaak gebruikt worden. Het meer recent verschenen natuurbeleidsplan

gaat eveneens van deze benadering uit.

Ook op provinciaal niveau krijgt het ontwikkelingsdenken meer aandacht. Met name de planning ten aanzien van bodem, water en milieu in relatie tot ruimtelijke ordening zorgen voor aangrijpingspunten. Van provinciezijde dient deze ontwikkeling opgepakt te worden. Het provinciaal niveau biedt hiervoor immers het meest geschikte integratiekader. Door de wetgeving wordt dit de laatste jaren steeds meer bevestigd. Het is met opzet dat in dit artikel met name het beleid ten aanzien van bodem, water en milieu wordt genoemd. Natuur- en bosontwikkeling hebben namelijk vooral kansen als de situatie met betrekking tot bodem, waterhuishouding en milieucodities een dergelijke ontwikkeling ook daadwerkelijk mogelijk maakt.

Kanttekeningen

Bij de hiervoor geschetste ontwikkeling past een enkele kanttekening. Een ontwikkelingsgerichte benadering voor een gebied dient wel dusdanig te zijn doordacht dat voorstellen ook echt kans van slagen hebben. Dit betekent in de eerste plaats het goed laten sporen met andere beleidslijnen. Daarnaast betekent dit dat instrumentarium en financiën ook enig zicht op realisatie moeten bieden. Maar ook een andere kanttekening is van groot belang. Een euforie rond ontwikkelingsdenken kan betekenen dat behoud van het reeds aanwezige te weinig aandacht krijgt. Een gewenste ontwikkeling voor een gebied, waarbij de haalbaarheid twijfelachtig is, mag niet gepaard gaan met een groot verlies aan kwaliteiten in andere gebieden. De recent veelal gebezigde term casco-planning in het landelijke gebied, waarbij het uitgangspunt een stabiele hoofdstructuur is, terwijl een meer fijnmazige structuur in verschillende situaties ook best redelijk stabiel

kan zijn, doet bij dit fenomeen casco-planning twijfels rijzen.

Ook de studie "Het landschap van de zandgebieden" (Kerkstra, 1988) vormt aanleiding voor deze twijfels. In die studie worden bijvoorbeeld voor de Achterhoek voorstellen gelanceerd, waarvan het duidelijk is dat realisatie gepaard zal gaan met een groot verlies aan ecologische, cultuurhistorische en recreatieve waarden in een groot deel van dat gebied. Daarbij is het de vraag of er in landbouwkundig opzicht wel de noodzaak bestaat voor een grofmazig casco, zoals in de genoemde studie wordt geschetst.

Voorwaarden voor natuur- en bosontwikkeling

Steeds duidelijker wordt dat levensgemeenschappen onderdeel zijn van een groter geheel. Of het een natuurgebied of een bos betreft maakt daarbij geen wezenlijk verschil. Het is daarom nodig levensgemeenschappen te bezien in samenhang met fysieke en chemische structuren, waarvan ze deel uitmaken. Bodem en water, zowel kwantiteit als kwaliteit, bieden daarbij de meeste aangrijpingspunten, vooral op provinciaal niveau. De kwaliteit van de lucht is echter ook erg bepalend. Nationale en internationale maatregelen zijn met name in dit verband nodig. Het nationaal milieubeleidsplan getuigt daar ook van.

In het verlengde van het voorgaande is in het streekplan Drenthe aangegeven de planvorming en uitvoering met betrekking tot bodem, waterhuishouding en milieuhygiëne van essentiële betekenis is om tot behoud, herstel, ontwikkeling en een doelmatig beheer van natuur- en bosgebieden te komen. Dit betekent zowel voor behoud als ontwikkeling het intact laten en herstel van de talrijke samenhangen ten aanzien van bodem en water in Drenthe. Op deze wijze is er de meeste kans op

■ Natuurontwikkeling binnen beeksystemen is gewenst (Foto: Fotodienst Provincie Drenthe)

een duurzame instandhouding en ontwikkeling binnen beheerbare eenheden. Dit gaat veelal samen met het realiseren van grotere eenheden. In de Drentse situatie in het bijzonder het zoveel mogelijk completeren van beeksystemen, inclusief bron- en voedingsgebieden. Ook verbindingsozones tussen gebieden met natuurwaarden zijn daarbij wezenlijk.

Naar een streekplan voor Drenthe

Het opstellen van een streekplan voor heel Drenthe noopte ertoe de verbanden binnen die provincie zoveel mogelijk te onderkennen.

De provinciale plannen ten aanzien van waterhuishouding en milieu, die reeds waren opgesteld dan wel in voorbereiding waren, leverden daarbij concrete aangrijpingspunten voor een duidelijk en consistent provinciaal beleid. Het streekplan wordt dan tevens

een instrument om beleid ten aanzien van waterhuishouding en milieu te realiseren.

Kortom, waar zijn binnen het streekplankader, in relatie tot milieu en water, de beste mogelijkheden om waarden te behouden, om potenties te ontwikkelen en knelpunten op te lossen.

Voor het streekplan Drenthe hebben daarbij de volgende provinciale plannen een rol gespeeld: grondwaterplan (vooral een kwantiteitsplan), grondwaterbeschermingsplan, waterkwaliteitsplan (betreft oppervlaktewater), milieu-hygiënisch beleidsplan en de voorbereiding van het intentieprogramma bodembescherming (overzicht abiotisch waardevolle situaties, rapportage met betrekking tot vermessing). Op de inhoud van deze plannen wordt in het bestek van dit artikel niet nader ingegaan.

Het streekplan Drenthe

Zoals in het woord vooraf reeds is opgemerkt, zijn voor natuur- en bosontwikkeling in het streekplan Drenthe met name een van de plankaarten (namelijk de ontwikkelingskaart), alsmede het programma van uitvoering, van belang.

Deze ontwikkelingskaart geeft aan waar ontwikkelingen het beste kunnen plaatsvinden, zowel om knelpunten op te lossen als om potenties te benutten. Enerzijds gaat het daarbij om gebieden waar een functiewijziging ten opzichte van het huidige gebruik nastreefd wordt, bijvoorbeeld ontwikkeling van bos- of natuurgebied, daar waar het nu een agrarisch gebied betreft. Anderzijds gaat het om gebieden waar een aanzienlijke versterking van één of meer functies, welke nu nog slechts gedeeltelijk aanwezig zijn, plaatsvindt. Bijvoorbeeld verdere ontwikkeling van natuurwaarden in een

agrarisch gebied, waar nu al aanzienlijke natuurwaarden voorkomen.

De ontwikkelingskaart beoogt de onderlinge samenhang tussen functies te bevorderen, door functies die elkaar ondersteunen in een doelmatige ruimtelijke structuur in elkaars omgeving te situeren (hogere gebruikswaarde). Daarnaast wordt beoogd de aantrekkelijkheid van een aantal gebieden te verhogen (belevingswaarde). Tot slot wordt beoogd de duurzaamheid van natuurlijke systemen te vergroten, hetgeen in de Drentse situatie onder meer tot uiting komt door een aantal beeksystemen te completeren (toekomstwaarde).

Verschillende aanduidingen voor gebieden op de ontwikkelingskaart komen concreet terug in het programma van uitvoering. Dit programma van uitvoering omvat een lijst van projecten die het provinciaal bestuur van Drenthe van belang acht om het gewenste beleid gestalte te geven.

Voorstellen voor natuur- en bosontwikkeling

Zonder geheel volledig te willen zijn, wordt hierna een aantal concrete voorstellen voor natuur- en bosontwikkeling uit het streekplan Drenthe genoemd.

Ontwikkeling van natuurwaarden binnen een aantal beeksystemen wordt op de ontwikkelingskaart voorgesteld. Het betreft hier de systemen van Peizerdiep c.a., Drentse Aa, Hunze, Vlieder en Wapserveense Aa, Ruiner Aa, Oude Diep, Reest en Geeser- en Aalderstroom. Het terugdringen van ongewenste beïnvloeding in bron- en voedingsgebieden en een toename van waterconservering zijn daarbij aan de orde. Bosontwikkeling (zowel voor houtteelt als meer natuurlijk), de vorming van reservaten en beheersgebieden in het kader van de relatienota, natuurontwikkeling, zoals voorgesteld in het natuurbeleidsplan en aangepaste vormen van landbouw, zoals een versnelde opzet van geïntegreerde bedrijfssystemen, kunnen hiertoe dienen. In het programma van uitvoering wordt gepleit voor opstarten van landinrichtingsprojecten met het doel na-

tuurwaarden te ontwikkelen voor het Reestdal en het dal van het Oude Diep, het bovenstroomse deel en oorspronggebied van Drentse en Ruiner Aa, een gebied tussen Peize en Eelde en een gebied ten zuiden van Hoogeveen.

Het ontwikkelen van ecologische verbindingen tussen kerngebieden met veel natuurwaarden is in het programma van uitvoering vermeld. Het gaat daarbij onder meer om verbindingen tussen bossen, tussen heidevelden en hoogvenen en tussen vochtige laaggelegen gebieden. Belangrijk is tevens het opheffen van tussengelegen barrières. De aard van de verbindingen kan heel verschillend zijn. Te denken valt aan waterlopen met een ruim profiel en/of brede oeverzone, verspreide natte elementen, beplantingsstroken, bosjes, stroken met schrale vegetaties (onder andere bermen) en verspreide gebieden met schrale vegetaties. Vergroting van kerngebieden zal veelal nodig zijn. Het voorgaande leidt tot een ecologisch raamwerk in geheel Drenthe. De fijnmazigheid kan per gebied verschillen, afhankelijk van de functie die aan een gebied is toegekend.

Op de ontwikkelingskaart zijn in dit verband een tiental verbindingzones aangegeven, zoals onder andere tussen:

- Witterveld, Hijkerfeld, Zuid-Hijkerzand, Leggelderveld en Drents-Friese Woud
- Ter Horsterzand, Scharreveld en Orvelterzand
- Zuidelijk deel van de Hondsrug, Valtherdiep, bekensysteem in Oost-Groningen.

Omvorming van bos, dat thans nog een meervoudige doelstelling heeft, naar bos waar het accent op natuur ligt. De ontwikkelingskaart geeft hiervoor enige tientallen lokaties aan, waarbij benutting van potentiële mogelijkheden van bodem- en waterhuishouding, veelal in samenhang met aansluitende gebieden, voorop staat.

Bevordering van ondersteunende functies in de huidige waterwingebieden

Het betreft hier op de ontwikkelingskaart een tiental grondwaterbeschermingsgebieden, alsmede het stroomgebied van de Drentse Aa, waaruit oppervlaktewater voor de stad Groningen wordt gewonnen. Bevordering van aangepaste landbouw (beheersgebieden, geïntegreerde bedrijfssystemen), maar ook natuurontwikkelingsgebieden en bosontwikkeling (zowel permanent als tijdelijk bos) kunnen hiertoe bijdragen.

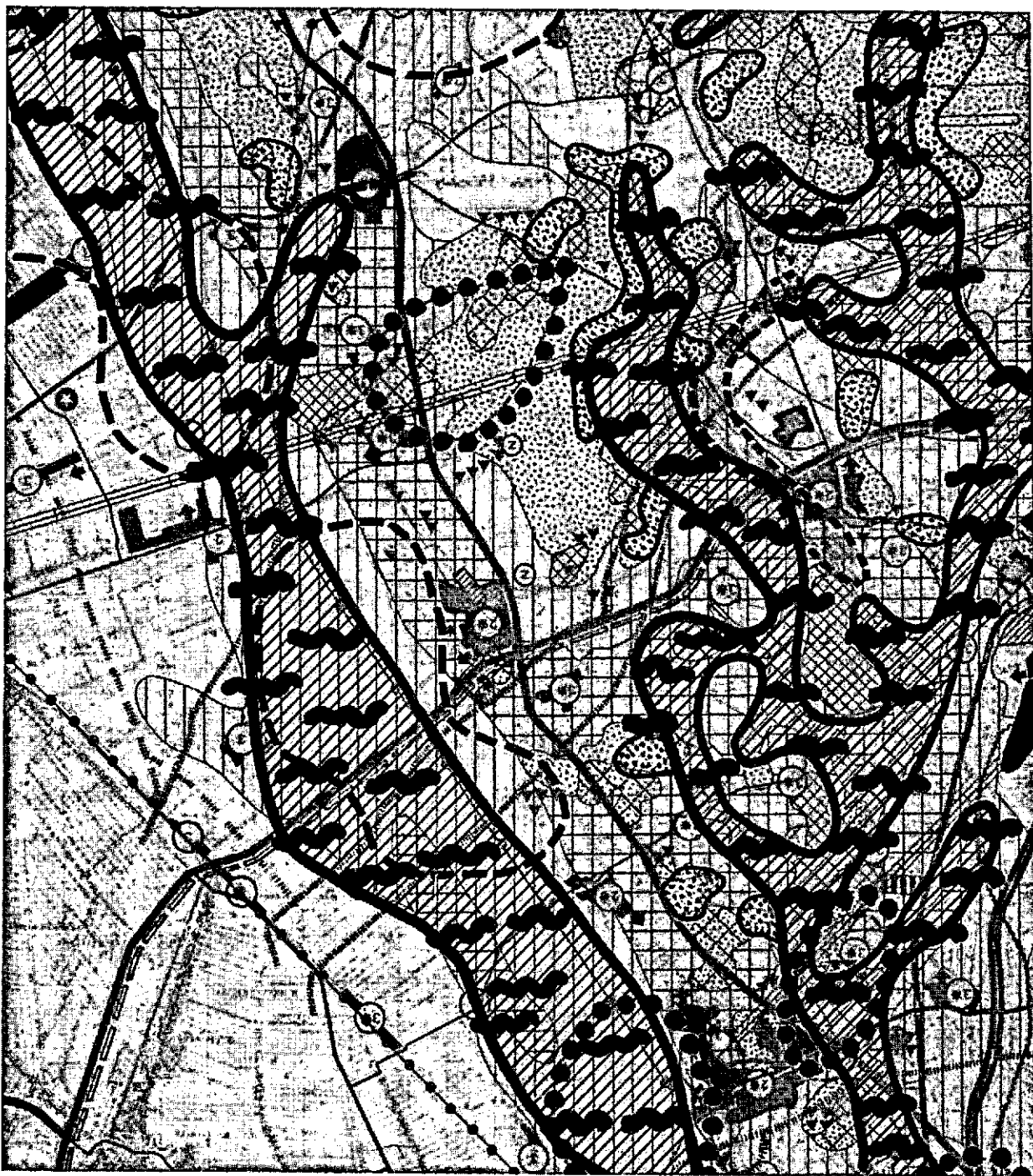
De ontwikkelingskaart vermeldt ook diverse potentiële grondwaterwingebieden en eveneens twee potentiële oppervlaktewaterwingebieden (Hunze, Peizerdiep c.a.). Ook hier is het bevorderen van ondersteunende functies aan de orde.

De ontwikkeling van stadsrandzones is op de ontwikkelingskaart aangegeven voor gebieden bij Assen, Groningen, Emmen, Hoogeveen, Meppel, Coevorden en Stadskanaal. Het programma van uitvoering vermeldt in dat verband de aanleg van een boscomplex bij Assen, Hoogeveen, Meppel en Coevorden. Zowel vergroting van de belevingswaarde als het bevorderen naar natuurwaarden in de directe woonomgeving zijn daarbij aan de orde.

Slot

Naast de hiervoor genoemde voorstellen bevat het streekplan nog een aantal onderdelen die voor natuur- en bosontwikkeling van belang is. Gewezen wordt op de ontwikkeling van een (vierde) nationaal park in het oorspronggebied van de Drentse Aa (Hooghalen, Elp, Grolloo en Schoonloo). Ook toepassing van de relatienota voor 10.000 ha uit de tweede ronde, naast de eerdere 10.000 ha uit de eerste ronde, dient daarbij te worden genoemd.

Tot slot bieden ook de toelichtende teksten bij de hoofdstukken bosbouw en natuur de nodige aanknopingspunten. Het laatstgenoemde hoofdstuk bevat tevens een kaart, waarop

■ Fragment van de ontwikkelingskaart uit het streekplan Drenthe

reeds meer uitgewerkt wensen ten aanzien van natuur- en bosontwikkeling zijn weergegeven. Al deze zaken completeren het beeld waarmee wordt beoogd de ontwikkeling van bos en natuur in de provincie Drenthe

de komende jaren concreet gestalte te geven.

Literatuur

Kerkstra, K. en P. Vrijlandt (1988). Het land-

schap van de zandgebieden. Landschapsarchitectuur/Bos- en Landschapsbouw Utrecht en Landbouwuniversiteit Wageningen.

Provinciaal bestuur van Drenthe (1988). Voorontwerp streekplan Drenthe, Assen.